

Tekstil Sektörünün Dünü Bugünü

2007'de, tekstil hazır giyim sektörü 22,6 milyar dolar ihracatla yine lider oldu. TOBB sanayi envanterine göre, Türkiye'nin en büyük sektörü. Yetmiş bir bin dolayında sanayi işletmesinin yüzde 21'i tekstil hazır giyimde faaliyet gösteriyor. Envantere göre, en fazla istihdamı 840 bin kişi ile bu sektör sağlıyor

→ **Hazırlayan: Gülder DEMİR -** gulder.demir@hotmail.com

O günkü ruh haliniz veya gideceğiniz yere göre önce neyi düşünürsünüz? Evet bugün ne giysem? Hepimiz, şöyle bir dolaba yönelip "ne giymeliyim" diye göz atmaz mıyız elbiselerimize? Ve bizi sadece giydirmekle kalmayan, oturduğumuz mekânların dekorasyonundan, günlük yaşam içinde kullandığımız tekstil ürünlerine kadar sektörün faaliyet alanları saymakla bitmez. Bugün çeşitli sorunlarla karşı karşıya olan tekstil sektörü, hazır giyim ile birlikte tarım ve hayvancılık ürünlerinden konfeksiyon tüketim mallarına kadar uzanan üretim zincirinde büyük bir güce sahip. En yüksek dış ticaret fazlası veren sektör, Türk ekonomisinin yüksek cari açık ve işsizlik sorunları ile mücadelesinde de hayati rol üstleniyor.

Bir dönem sadece gayrimüslimlerin elinde olan giysi mağazaları ve yine İstanbul'da 1918 ve 1920'lerde bu vatandaşların Amerika'dan ithal ettikleri elbiselerin yıkanıp, belediyelerde dezenfekte edildikten sonra, Çakmakçılar Yokuşu'nda satıldığı dönemler geçerek tekstil sektörünün bugün geldiği noktaya hangi aşamalar kat edilerek gelindiğini biliyor muyuz?

Tümünü araştırdık... Sonuç mu? Hadi birlikte karar verelim... Tekstil sektörümüz geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gereken ana sektörlerimizden biri mi, değil mi?

OSMANLI'DA TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

Osmanlı'da ilk sanayi bir dokuma atölyesiyle -ki sonra karşımıza Sümerbank olarak çıkıyor- kuruluyor. Hemen sonrası 1845/1850'lerde 400 bin fes üreten çuha fabrikası faaliyete geçiyor. 1850'de Bakırköy Bez Fabrikası, 1867'de Filibe Pamuk İpliği ve Dokuma Fabrikası ve 1895'te Adana Bez Fabrikası'nın kurulduğunu görüyoruz. Hatta 1850 yılında Paris'teki uluslararası bir sergide yaklaşık 200 tekstil ürününden ödüller alındığını Prof. Dr. Önder Küçükerman'ın Feshane kitabından öğreniyoruz. Ayrıca 1893 yılında Şikago'da yine uluslararası bir sergiden Feshane'nin dokuma kumaşlarının ödül aldığını da öğreniyoruz...

Peki ya giysiler? Osmanlı'da, kadınların giysileri ev içi ve dışı olarak farklılık gösterirmiş. Evde önden açık ve kalçadan itibaren iki yanı yırtmaçlı, arkası kuyruklu üç etek elbiseler giyilirmiş. Bele takılan kemer ise zenginlik derecesini belirtirmiş. Dış kıyafet ise yaşmak ve feraceden oluşurmuş. Gayrimüslim kadınlar ise yaşmak kullanmadıklarından, başlarına ince tülbent bir başörtüsü örtmeleri gerekirmiş. Hatta ayaklarına Ermeni olanlar kırmızı, Rumlar siyah, Yahudiler mavi terlik giymek zorundaymış.

Osmanlı'da III. Selim'den itibaren Batılılaşma ve Avrupa modası özellikle büyük şehirlerde izlenmeye başlanmış. 1908 yılında artık son moda Paris tuvaletleri, elbiseler, tayyörler giyilmeye başlanmış.

Çarşaf ise sanıldığı gibi Atatürk'ün devrimlerinden sonra değil çok önce 1876-1908 yılları arasında II. Abdülhamit zamanında, padişahın öldürülme korkusuyla yasaklanmış. 2.Abdülhamit çarşafın içinde kadın mı erkek mi olduğunun bilinmemesi, silah saklanacağını ve Müslüman kadınların matem tutan gayrimüslim kadınlara benzediğini gerekçe göstererek çarşafı yasaklamış.

Osmanlı'da kumaş ve bez üreten ufak fabrikalar da var, ama konfeksiyon yani hazır giyim yok. Saray ve paşa konaklarının kadınlarının dışında terzilik hemen hemen tüm kadınların mesleği. İşte bu kadınlardan biri Güzide Orbay. Aslında zorunluluktan, ama bildiği tek meslek terzilik olduğu için "ilk Müslüman iş kadını" olarak karşımıza çıkıyor. Osmanlı'nın son yıllarında çıkan yangında evi yanan Güzide Orbay, çareyi elbise dikerek para kazanmakta görüyor. Saint Antoine Kilisesi yanında büyük bir terzihanesi olan Viyanalı bir kadının yanında çalışmaya başlıyor.

Ancak Müslüman bir kadının çalışması, o zamanlar için büyükannenin kaldıramayacağı bir utançtır. O da tepkisini başörtüsünün kenarlarına işlediği "ya sabır... ya sabır" yazısıyla dile getiriyor. Kocasını savaşta yitirmiş, evini yangında kaybetmiş, yirmi yaşlarındaki Güzide yaklaşık dört yıl sonra Beyoğlu'nda açtığı atölyesinde yanında altmış işçi çalıştırmaya başlıyor. İstanbul'da ünlenen Güzide, Atatürk'ün kardeşinin, manevi evlatlığının, Prof. Afet İnan'ın da elbiselerini dikiyor. 1924'lerde artık dönemin en ünlü terzilerinden biri oluyor. Modellerini ise Viyana'dan getirtiyor.

KONFEKSİYONA GEÇİŞ

1918-1920 arasında İstanbul'daki Ermeniler Amerika'dan ithal ettikleri giyilmiş elbiseleri, dezenfekte ettirdikten sonra satarlar. Şimdiki Yeni Karamürsel Mağazaları'nın sahibi, İGS'nin ortağı Nuri Güven o yıllarda amcasının yanında çalışmaktadır. Mahmutpaşa Sümbüllü Han'da yirmi işçinin çalıştığı atölye Anadolu'dan İstanbul'a gelenleri giydirmektedir. Bedene yapıcık ve dar kollu elbiseler bir süre sonra bıkkınlık verir. Zaten 2.Dünya Savaşı başlamış, 1935'te krize girilmiştir. Bu sırada Boşnakların 130 yıl önce kurdukları Karamürsel Konfeksiyon Fabrikası'na ortak olan Nuri Güven artık konfeksiyonda iddialıdır.

1957'de çıkan Milli Koruma Kanunu ile sıkıntıya giren ortaklarından fabrikayı devralan Güven Türkiye'ye yayılan mağazalarını oluşturmaya başlar. 1960'larda İsmet İnönü Hükümeti Türkiye'den Nuri Güven'in de içinde olduğu üç kişiyi konfeksiyon fabrikası kurma araştırmaları yapmak üzere Almanya'ya gönderir. İki milyon liralık büyük bir fabrika projesi vardır, ama doların yükselmesi sonucu hükümet bu işten vazgeçer. Güven ise kendi yolunda ilerlemek üzere İGS'ye 1965'te ortak olup, kadın elbisesi yanı sıra erkek elbisesi üretimini teşvik eder.

Aynı yıllar içinde, 1901 Halil Ali (Ali Molla oğlu) daha fazla mal satmak için İstanbul'a yerleşir. Fuat Bezmen'in babası olan Halil Ali manifaturacılığı 1. Dünya Savaşı'na kadar sürdürür. Savaş yıllarında manifatura dükkanının raflarından pekmez ve şeker satar. Fuat Bezmen 1928'de Fransa'da okurken Türkiye'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkar. Bezmen'in babası artık manifaturacı değil fabrikatör olmaya kararlıdır. Kurdukları fabrika 1935 yılında A.Ş olur ve boyahanesi olan tek fabrika olduğu için herkes boyama işlerini onların fabrikasında yapar. Fuat Bezmen, büyükbabalarının başlattığı tekstil işini oğullarına bırakmış görünse de hâlâ çalışmaktan yorulmuş değil.

TÜRKİYE TEKSTİLİ DÜNYA MARKASI

Atatürk devrimleriyle kullanılmaya başlanan şapka işinde Vitali Hakko öne çıkar. İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'nın içine girdiği kriz şapka modasını da ortadan kaldırır. Azalan vasıtalara başlarında ko-

2007'de Afrika'ya tekstil ve hammadde ihracatı (Bin Dolar)

Ülke	İhracat Miktarı
Cezayir	**80,123**
Fas	118,508
Libya	**8,472**
Mısır	111,423
Tunus	**81,994**
G. Afrika	32,385
Toplam	**432,905**

Türkiye'nin En Büyük Sektörü

- **AB ülkelerine tekstil ve hazır giyim ihracatında ikinci, dünyada dördüncü,**
- Pamuk üretiminde dünyada yedinci,
- **Pamuk tüketiminde dünyada dördüncü,**
- Elyaf ring iplik üretiminde dünyada beşinci,
- **Openend iplik üretiminde dünyada dördüncü,**
- Organik pamukta dünya lideri,
- **Sentetik iplik üretiminde dünya yedincisi.**

caman şapkalarla binemeyen kadınlar gündelik yaşamda eşarp kullanmaya başlar. İşe şapkacılıkla başlayan Vitali Hakko'da, 1960'larda Vakko'yu kurdu. Vitali Hakko, 1963'te ürettiği empirme kumaşlardan vazgeçip konfeksiyona geçti. Türkiye'de butik tarzı üretim yapan ikinci mağaza olan Vakko uzun yıllar büyük elbiseler üretti. Diktikleri elbiselerin albenisi olmadığını düşünerek 1970'lerde tekrar normal beden elbise üretimine geçti. Şimdi ise iddialı ve şık giyinen insanlar için çalışmayı sürdürüyor.

Altın Yıldız 1952 yılında Osman Boyner tarafından kuruldu. Henüz yaşı 25 olan Boyner'in fabrikasında 300-400 bin metre kumaş dokunmaya başlandı. Ankara tiftiğinden üretilen kumaşlar büyük beğeni kazandı. 1969'da konfeksiyon işine atılınca Osman Boyner İtalya'ya yirmi işçisini gönderdi, çünkü ona göre İtalyan hazır giyimi özel terzide dikilmiş gibiydi. Beymen mağazalarının ilk adımı böyle başladı. Torun Cem Boyner, ünlü markalarla yaptığı ortaklıklarla Türkiye'nin vazgeçilmez hazır giyimcileri arasında yerini aldı.

1930'larda Türkiye'de devlet yerli malına itibar gösterilmesini istemektedir. Hocazade Halil'in oğlu Hayrettin Karaca da 1935'te Alamet-i Farika Kanunu'na uyarak babasının kurduğu fanila fabrikasına Çift Geyik markasını tescil edip uygulamaya koydu ve ilk kez Türk trikosunu yurtdışına çıkarma başarısını üstlendi. Şimdi oğlu Atay Karaca tarafından yönetilen fabrika hâlâ Türkiye'nin trikoda aranan ve vazgeçilmez markası olmayı sürdürüyor.

Bugün Türkiye'nin tekstilde birçok markası var.

PİYON DEĞİL AKTÖR SEKTÖR

Osmanlı ithal kumaşları satın alıp terzilere diktirerek giyinmiş. İnsanlar o dönem ithal mallar satan dükkânlardan giyinmiş. Hatta Amerikalıların eskilerini satın almış ve giymiş. Türkiye'de tekstil sektörü gümrük birliği öncesinde Avrupa Birliği pazarına entegre olmuş bir sektör. Özellikle 1996 yılında radikal değişimler geçiren sektör bugüne kadar edindiği deneyimlerini, verdiği özveri ve geliştirdiği teknoloji ile geleceğini çizmeye özen göstermiş. Herkesin farkında olduğu bir gerçek de; Avrupa ülkelerini bile şaşkınlığa uğratacak düzeyde sektörün taşıdığı potansiyel. Artık Türkiye'nin markaları uluslararası piyasalarda da aranmakta ve beğeni toplamakta. Desinatöründen modacısına, tasarımcısına kadar Türk tekstil sektörü hızlı bir gelişim çizgisini sürdürüyor.

Ekonomik istikrarsızlığın verdiği sıkıntılar dışında, dünya genelinde hazır giyim sanayisinin yaşadığı yapısal değişikliklerin yansımaları ülkemizde de hissedilmekte. Gelişen teknoloji insanların giyim anlayışlarında da etken oluyor. Yoğun tempo içinde, daha pratik giyinmek isteyen Türk insanı da Avrupa modasıyla yarışıyor.

2007'de, tekstil hazır giyim sektörü 22,6 milyar dolar ihracatla yine lider oldu. TOBB sanayi envanterine göre, Türkiye'nin en büyük sektörü. Yetmiş bir bin dolayında sanayi işletmesinin yüzde 21'i tekstil hazır giyimde faaliyet gösteriyor. Envantere göre, en fazla istihdamı 840 bin kişi ile yine sektör sağlıyor.

Günümüzde Türkiye tekstili için pamuk stratejik hammadde ve beyaz altındır. Hazır giyim ve tekstil sektörü net ihracatçıdır. Hazır giyimde Türkiye Avrupa'da ikinci, dünyada üçüncüdür. Türkiye bu sektörde sadece ulusal lider, oyuncu değil aynı zamanda, küresel bir oyuncu ve lider konumundadır. Türkiye değer ve tedarik zincirine sahiptir. Bu zincir büyüdükçe daha önemli ve büyük çekim merkezi yaratılmaktadır. Bugün Türkiye hazır giyim üretiminde bir dünya markası olmuştur.

Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün küresel ölçekte önemini yitirmemesi için teknolojiyi daha yoğun biçimde kullanarak, ar-ge'ye daha fazla yer vermesi, inovasyona önem vermesi gerekiyor. Şu anda böyle bir eksikliği hissedilen Türk tekstil sektörü bunları yapabildiği oranda daha uzun yıllar liderliğini sürdürecektir. Bunun için de pamuktan ipliğe, kumaştan hazır giyime kadar geniş bir yelpaze içinde olan sektörün içinde bulunduğu sorunları aşması için; devletin tekstil ve hazır giyim sektörü ile ilgili bir politika oluşturması kaçınılmaz görünmekte.

